

Näringsutskottets betänkande

1980/81:31

över motioner om kontroll av multinationella företag

Ärendet

I detta betänkande behandlas motionerna

1980/81:1107 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning som ger stat och kommun förhandsrätt att inskrida vid hot om nedläggning eller försäljning av större arbetsställe till multinationella företag.

1980/81:1777 av Jan Bergqvist (s) och Mats Hellström (s), vari hemställs att riksdagen hemställer att regeringen före 1981 års utgång lägger fram förslag till lagstiftning för att skärpa kontrollen av utlandsägda multinationella företags etableringar och verksamhet i Sverige.

Motiveringen för yrkandet i motion 1980/81:1107 finns i motion 1980/81:1106 om en ny regionalpolitik. Denna motion har hänvisats till arbetsmarknadsutskottet.

En motion om lagstiftning mot multinationella företag har, som framgår av det följande, behandlats av näringsutskottet och riksdagen kring månads-skiftet november-december 1980.

Motionerna

Förslaget i motion 1980/81:1107 utgör en komplettering till ett tiopunkts-program om regionalpolitiken som samma motionärer presenterar i motion 1980/81:1106. Enligt motionärerna bör krisföretag inte kunna läggas ner eller försälgas till exempelvis multinationella koncerner utan att stat och kommun först kan inskrida.

Under senare tid har vi i Sverige haft flera uppmärksammade fall där utländska företag inte respekterat de regler som bör gälla vid umgänget mellan parterna på arbetsmarknaden. anføres det i motion 1980/81:1777. Motionärerna anser att det skedda visar att det behövs en bättre kontroll av utländska företags verksamhet i Sverige. Det är vidare önskvärt, uttalar motionärerna, att samhället genom etableringskontroll har möjlighet att bestämma den utlandsägda företagssektorns storlek och inriktning. I motionen kritiserar regeringen för att den ännu inte har lagt fram någon proposition med förslag om lagstiftning med detta syfte trots att ett utredningsförslag föreligger sedan hösten 1978.

Pågående utredningsarbete m. m. rörande multinationella företag

En utförlig redogörelse för pågående utredningsarbete – internationellt och inom Sverige – kring frågor rörande de multinationella företagen har lämnats i utskottets betänkande NU 1980/81:10, till vilket hänvisas.

I nämnda betänkande återgavs bl. a. (s. 11) ett frågesvar i riksdagen den 9 juni 1980 av industriminister Nils Åsling om regeringsåtgärder för att garantera de anställdas rätt till förhandlingar med ledningen för multinationella företag. Frågan hade ställts mot bakgrund av att de fackliga organisationerna vid Viggo AB i Helsingborg hade krävt att få förhandla med företagets engelska moderbolag Medishield. Av industriministerns svar framgick bl. a. att tvisten hade rest ett antal principiella frågeställningar rörande tolkningen av OECD:s riktlinjer för multinationella företag (se NU 1980/81:10 s. 2).

Ett uttalande i hithörande frågor gjordes under december 1980 av OECD:s s. k. IME-kommitté (jfr NU 1980/81:10 s. 3). I detta dokument, som f. n. håller på att översättas till svenska genom industridepartementets försorg, diskuteras bl. a. de sätt på vilka företag kan efterkomma kravet att vidta åtgärder för förhandlingar med "representanter för företagsledning som är bemyndigade att fatta beslut i de frågor förhandlingarna gäller" (§ 9 i riktlinjernas avsnitt om sysselsättning och arbetsmarknadsfrågor). Huvudsyftet med nämnda § 9 är enligt dokumentet "att säkerställa att förhandlingar som förs enligt nationell praxis äger rum på ett meningsfullt sätt med representanter för företagsledningen som är i den ställningen, att de har direkt inflytande på beslut om investeringsfrågor och som kan förhandla i en strävan att nå överenskommelse" (utkast till industridepartementets översättning). I dokumentet sägs att olika möjligheter står öppna för detta ändamål och ges tre exempel på möjliga lösningar.

Behandlingen i riksdagen hösten 1980 av likartat ärende

På förslag av näringsutskottet avlog riksdagen i december 1980 en motion av vänsterpartiet kommunisterna i vilken föreslogs att riksdagen skulle begära att regeringen skulle lägga fram förslag till lagstiftning som innebär skärpning av villkoren för utlandsägda multinationella företags etableringar och verksamhet i Sverige.

Näringsutskottet (NU 1980/81:10 s. 11) erinrade därvid om att utredningen om utländska övertaganden av svenska företag år 1978 redovisade resultatet av sitt arbete i betänkandet (SOU 1978:73) Kontroll av utländsk företagsetablering i Sverige m. m. och att denna fråga f. n. bereds inom regeringskansliet. Utskottet förutsatte att regeringen efter avslutad beredning skulle lägga fram förslag i ärendet. Mot denna bakgrund fann utskottet inte att riksdagen hade skäl att göra ett uttalande av den innebörd som föreslogs i motionen.

I en reservation (NU 1980/81:10 s. 12) uttalade de socialdemokratiska ledamöterna i näringsutskottet att de ansåg att regeringen snarast borde lägga fram förslag till lagstiftning för att skärpa kontrollen över utlandsägda multinationella företags etableringar och verksamhet i Sverige. Förslagen borde grundas på den s. k. kontrollinjen enligt betänkandet (SOU 1978:73) Kontroll av utländsk företagsetablering i Sverige m. m.

Frågan om tidpunkt för en proposition på grundval av det tidigare nämnda betänkandet SOU 1978:73 berördes i riksdagen den 15 december 1980 under en interpellationsdebatt om centraliseringen inom svenskt näringsliv. Industriminister Nils Åsling sade därvid (RD 1980/81:49 s. 138) att han var förvissad om att en proposition skulle komma att läggas fram under innevarande mandatperiod och att han trodde att det finns goda möjligheter att presentera förslag under år 1981.

Utskottet

I motion 1980/81:1777 föreslås att riksdagen skall begära att regeringen före utgången av år 1981 lägger fram förslag till lagstiftning om skärpt kontroll av utlandsägda multinationella företags etablering och verksamhet i Sverige. Motion 1980/81:1107 (vpk) går väsentligen ut på att samhället bör kunna inskrida när sådana företag vill förvärva större arbetsställen i Sverige.

På förslag av näringsutskottet avslog riksdagen i början av december 1980 en motion med i stort sett samma syfte som de nu aktuella (NU 1980/81:10). Utskottet lämnade en redogörelse bl. a. för OECD:s riktlinjer för multinationella företag och för behandlingen av frågor rörande sådana företag inom vissa andra mellanstatliga organisationer och inom Sverige. Sitt ställningstagande till den då aktuella motionen motiverade utskottet med att frågor kring kontroll av utländsk företagsetablering i Sverige f. n. bereds inom regeringskansliet, där det sedan år 1973 finns en särskild interdepartemental arbetsgrupp för frågor rörande multinationella företag. De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet uttalade i en reservation att de ansåg att regeringens förslag till lagstiftning för att skärpa kontrollen av utlandsägda multinationella företags etableringar och verksamhet i Sverige borde grundas på den s. k. kontrollinjen enligt betänkandet (SOU 1978:73) Kontroll av utländsk företagsetablering i Sverige m. m.

Industriminister Nils Åsling har i mitten av december 1980 uttalat i riksdagen att han tror att det finns goda möjligheter för regeringen att under

år 1981 presentera förslag i ämnet. Mot bakgrund härav avstyrker utskottet de båda nu aktuella motionerna.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår

1. motion 1980/81:1107,
2. motion 1980/81:1777.

Stockholm den 17 februari 1981

På näringsutskottets vägnar

INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Sven Andersson (fp), Nils Erik Wååg (s), Birgitta Hambræus (c), Tage Adolfsson (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Karl Björzén (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Ingegärd Oskarsson (c), Sivert Andersson (s) och Birgitta Johansson (s).